

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی

عنوان:

بررسی مضامین مشترک کتاب الادب الصغير و الادب

الكبير ابن مقفع و گلستان سعدی

استاد راهنما:

زین العابدین فرامرزی

نگارنده:

فاطمه حلوائی

تابستان/۱۳۹۳

تقدیم:

به یمن مقارن شدن اتمام این پژوهش با ایام فرخنده عید بزرگ مبعث، بایسته می دانم تقدیم دارم این اثر ناچیز را حضور رسول
مهر و رحمت حضرت ختمی مرتبت محمد مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم. ایشان که با آغاز بهار رسالتشان نسیم روح بخش اخلاق و ادب در
بوستان هستی وزیدن گرفت و آفرینش را رویشی دوباره بخشید.

مشکر و قدردانی

چون بنده ات را به نیم کجایی بوازی، شهرت آثارش از آوازه خورشید بگذرد و هر چند شمردن عیوب خود نتواند، بخشایش تو هر عیب از او پیراید. پاس و ستایش از آن خداوندی است که باران بی حسابش بهمان رارسیده و سگوه عزت و جلالش ملک و ملکوت را فرا گرفته است. بهوکه پاس از بندگانش را هم سان باشکر ذات اقدس خویش قرار داد.

از خانواده عزیزم پاسکدازم و دستان پر مهرشان رامی بوسم که این فرصت ارزشمند را برای من فراهم نمودند تا د آسایش و بی دغدغه تحصیل نمایم.

از استاد کرانه قدر جناب آقای دکتر فرامرز صمیمانه پاسکدازم که با بزرگواری راهنمایی این پلیمان نامه را پذیرفتند و در تمام مراحل تحقیق از پیچ تلاشی در جهت انجام هر چه بهترین پژوهش دریغ نکردند.

همچنین از اساتید بزرگواری که در طول دوران تحصیل از حضور ارزشمند آنان بهره مند بوده ام؛ بویژه جناب آقای دکتر مصطفوی نیا، جناب آقای دکتر شیروی و جناب آقای دکتر محلاتی کمال پاسکدازاری را دارم. و در پلیمان از دوستان عزیزم که با همراهی ایشان مایه دلگرمی حقیر بودند مشکر می نمایم.

چکیده

ادبیات تطبیقی از مهم‌ترین گونه‌های ادبی است که خواننده را با اشتراکات ذهنی و زبانی دو یا چند اثر از دوره‌های مختلف آشنا می‌کند. کتاب *الادب الصغیر و الادب الکبیر* ابن مقفع اثری است که حول بایدها و نبایدهای فرهنگی یک جامعه نگارش یافته است. اشتراکات محتوایی و مضمونی این کتاب با گلستان سعدی نگارنده را بر آن داشت تا در یک تحقیق دقیق و بر مبنای ادبیات تطبیقی به شناسایی و معرفی این مشترکات بپردازد. در این پژوهش که به صورت مقایسه بین دو اثر انجام شد، پس از بررسی شرایط محیطی بر اندیشه‌ی دو نویسنده و مقایسه‌ی ساختار و سبک ادبی آن‌ها، مضامین مشترک فراوانی در این دو اثر جمع‌آوری شد و به رشته‌ی تحریر در آمد. هر دو نویسنده دارای خاستگاه‌های فکری مشابهی هستند و می‌توان آن دو را در زمره‌ی مصلحین اجتماعی به شمار آورد. این دو شخصیت ادبی با رویکردی تربیتی به بیان اندیشه‌های خود پرداخته‌اند و ضمن بیان اصولی اخلاقی به ارائه راهکار در رفع معایب رفتاری همت گماشته‌اند تا مخاطب را در مسیر رشد و کمال به گونه‌ای شایسته یاری رسانند. از مهم‌ترین مضامین مشترک بین دو اثر یاد شده می‌توان به مواردی چون آیین دوست‌یابی، آداب سخن و جایگاه علم در جامعه و روش‌های مناسب حکومت‌داری از سوی شاهان در راستای تقویت ارکان حکومتی اشاره کرد.

واژگان کلیدی: ادبیات تطبیقی، ابن مقفع، سعدی، *الادب الصغیر* و *الادب الکبیر*، گلستان،

مضامین.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه.....
۱	بیان موضوع بحث.....
۲	پرسش‌های اصلی تحقیق.....
۲	فرضیه‌ها.....
۳	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق و اهداف آن.....
۳	روش انجام کار.....
۴	سابقه و پیشینه‌ی تحقیق.....
۶	فصل اول: شرح احوال و آثار ابن مقفع و سعدی
۷	۱-۱. بررسی اوضاع فرهنگی و سیاسی عصر ابن مقفع.....
۸	۱-۱-۱. فرهنگ‌های بیگانه و تأثیر آن در فرهنگ عباسی.....
۹	۱-۱-۲. شعوبیه.....
۹	۱-۱-۲-۱. موالی.....
۹	۱-۱-۲-۱-۱. مقررات مخصوص موالی.....
	۱-۱-۲-۱-۲. بازگشت اعراب در عصر اسلام به عصیبت
۱۰	جاهلی.....

- ۱-۱-۲-۱-۳. تدابیر ایرانیان در مقابل اعراب..... ۱۱
- ۱-۱-۲-۲. شعوبیه در کلام عام و خاص..... ۱۵
- ۱-۱-۲-۲-۱. تاریخ پیدایش این مسلک..... ۱۵
- ۱-۱-۲-۲-۲. پاره‌ای از عقاید شعوبیه..... ۱۶
- ۱-۱-۲-۲-۳. مراحل سه‌گانه‌ی دعوت..... ۱۷
- ۱-۱-۲-۲-۴. ارتباط شعوبیه با شیعه..... ۱۷
- ۱-۱-۲-۲-۵. شعوبیه و زندقه..... ۱۸
- ۲-۱. دوران کودکی..... ۲۰
- ۱-۲-۲. تولد..... ۲۱
- ۱-۳. دوران جوانی..... ۲۲
- ۱-۳-۱. بصره..... ۲۲
- ۱-۳-۲. ابن مقفع در بصره..... ۲۳
- ۱-۳-۳. ابن مقفع مصلح اجتماعی..... ۲۳
- ۱-۳-۴. مذهب..... ۲۴
- ۱-۳-۵. سفرها..... ۲۷
- ۱-۳-۷. آثار..... ۲۹
- ۱-۳-۷-۱. الادب الصغیر و الادب الکبیر..... ۳۱
- ۱-۴. شرح حال سعدی..... ۳۲

- ۳۳..... ۱-۴-۱. موقعیت جغرافیایی شیراز.....
- ۳۳..... ۲-۴-۱. موقعیت فرهنگی و اجتماعی شیراز.....
- ۳۳..... ۳-۴-۱. مردم شیراز در روزگار سعدی.....
- ۳۴..... ۵-۴-۱. وضع سیاسی عصر سعدی.....
- ۳۵..... ۱-۴-۵. نتایج حمله مغول.....
- ۳۵..... ۲-۴-۵. حکومت اتابکان بر فارس.....
- ۳۸..... ۵-۱. دوران کودکی.....
- ۳۸..... ۱-۵-۱. تولد.....
- ۳۹..... ۲-۵-۱. القاب.....
- ۳۹..... ۳-۵-۱. تخلص.....
- ۴۰..... ۴-۵-۱. خاندان.....
- ۴۲..... ۶-۱. دوران جوانی.....
- ۴۲..... ۱-۶-۱. تحصیلات.....
- ۴۲..... ۲-۶-۱. سفر به بغداد.....
- ۴۴..... ۱-۲-۶-۱. شهر بغداد در آستانه ورود سعدی.....
- ۴۴..... ۱-۱-۲-۶-۱. نظامیه.....
- ۴۶..... ۲-۱-۲-۶-۱. استادان.....
- ۴۷..... ۳-۶-۱. مذهب.....

- ۴۹..... سفرها. ۴-۶-۱
- ۵۲..... دوران کهولت. ۷-۱
- ۵۳..... ۱-۷-۱. بازگشت به شیراز.....
- ۵۴..... ۲-۷-۱. وفات.....
- ۵۴..... ۳-۷-۱. شخصیت.....
- ۵۵..... ۴-۷-۱. شاعر اصلاح‌گرا.....
- ۵۶..... ۵-۷-۱. آثار.....
- ۵۶..... ۱-۵-۷-۱. آثار منظوم.....
- ۵۷..... ۲-۵-۷-۱. آثار منثور.....
- ۵۸..... ۱-۲-۵-۷-۱. گلستان سرآمد آثار منثور سعدی.....
- ۶۰..... فصل دوم: بررسی اسلوب نویسندگی ابن مقفع و سعدی
- ۶۱..... ۱-۲. سبک.....
- ۶۲..... ۱-۱-۲. تعریف سبک.....
- ۶۲..... ۱-۱-۱-۲. عناصر سبک‌شناسی.....
- ۶۲..... ۲-۱-۲. دوره‌های نثر عربی.....
- ۶۳..... ۱-۲-۱-۲. نثر دوره‌ی عباسی.....
- ۶۳..... ۱-۱-۲-۱-۲. اغراض و فنون نثر.....
- ۶۵..... ۳-۱-۲. نثر در قرن ششم و هفتم.....

- ۶۷.....۴-۱-۲. نثر دوره‌ی ساسانی.....
- ۶۹.....۱-۴-۱-۲. زبان نثر ساسانی.....
- ۶۹.....۲-۴-۱-۲. ویژگی‌های نثر ساسانی.....
- ۷۱.....۲-۲. سبک ابن مقفع.....
- ۷۶.....۱-۲-۲. سبک سعدی.....
- ۸۰.....۱-۱-۲-۲. واژگان.....
- ۸۱.....۲-۱-۲-۲. زبان محاوره.....
- ۸۲.....۳-۲. ویژگی اسلوب ابن مقفع و سعدی در الادب الصغیر و الادب الکبیر و گلستان...۸۲
- ۸۳.....۱-۳-۲. سجع.....
- ۸۶.....۱-۱-۳-۲. انواع سجع.....
- ۹۰.....۲-۳-۲. ایجاز.....
- ۹۰.....۱-۲-۳-۲. ایجاز در کلام ابن مقفع.....
- ۹۲.....۲-۲-۳-۲. ایجاز در گلستان.....
- ۹۳.....۳-۳-۲. قالب بیان.....
- ۹۴.....۱-۳-۳-۲. خطابه در عصر ابن مقفع.....
- ۹۸.....۴-۳-۲. داستان کوتاه.....
- ۹۸.....۱-۴-۳-۲. ادبیات تعلیمی.....
- ۱۰۳.....۲-۳-۴-۲. مقامه و گلستان.....

فصل سوم: بررسی مضامین مشترک الادب الصغیر والادب الکبیر ابن مقفع و گلستان سعدی ۱۰۵

۳-۱. ادبیات تطبیقی..... ۱۰۶

۳-۱-۱. تاریخچه‌ی ادبیات تطبیقی..... ۱۰۶

۳-۱-۲. اهمیت ادبیات تطبیقی..... ۱۰۸

۳-۱-۳. ادبیات تطبیقی بر اساس مکتب فرانسه..... ۱۰۹

۳-۱-۳-۱. مهم‌ترین اصول مکتب فرانسه..... ۱۱۰

۳-۱-۴. ادبیات تطبیقی بر اساس مکتب آمریکایی..... ۱۱۱

۳-۲. خردورزی..... ۱۱۳

۳-۲-۱. تمجید از خرد..... ۱۱۳

۳-۲-۲. اهتمام بر ادب..... ۱۱۵

۳-۲-۳. تربیت..... ۱۱۷

۳-۲-۴. شکر پروردگار..... ۱۱۸

۳-۲-۵. نشانه‌ی معرفت..... ۱۲۰

۳-۲-۶. تدبیر امور و دوراندیشی..... ۱۲۲

۳-۲-۷. اختیار در انتخاب امور..... ۱۲۸

۳-۲-۸. پرهیز از مجادله..... ۱۳۱

۳-۲-۹. اندوه..... ۱۳۴

۳-۲-۱۰. پرهیز از خوار شمردن دیگران..... ۱۳۴

- ۱۴۱..... ۱۱-۲-۳. پرهیز از آزردهن دیگران.....
- ۱۴۶..... ۱۲-۲-۳. برخورد با هر شخصی به مقتضای حالش.....
- ۱۴۹..... ۱۳-۲-۳. احتیاط در امور شبهه‌ناک.....
- ۱۵۰..... ۱۴-۲-۳. تأثیر عمل بیش از سخن.....
- ۱۵۳..... ۱۵-۲-۳. فقر.....
- ۱۵۹..... ۱۶-۲-۳. ارزش مال.....
- ۱۶۳..... ۱۷-۲-۳. تنهایی.....
- ۱۶۵..... ۱۸-۲-۳. نفس.....
- ۱۷۱..... ۱۹-۲-۳. فضیلت رأی درست.....
- ۱۷۳..... ۲۰-۲-۳. گذرا بودن عمر.....
- ۱۷۵..... ۲۱-۲-۳. آداب هم‌نشینی با دیگران.....
- ۱۸۰..... ۲۲-۲-۳. حفظ اسرار.....
- ۱۸۳..... ۲۳-۲-۳. بزرگ شمردن گناه.....
- ۱۸۴..... ۲۴-۲-۳. توبه.....
- ۱۸۵..... ۲۵-۲-۳. برتری دانش.....
- ۱۹۲..... ۲۶-۲-۳. نیرومندترین مردم.....
- ۱۹۴..... ۲۷-۲-۳. صبر و تحمل سختی‌ها.....
- ۱۹۷..... ۲۸-۲-۳. نام نیک.....

- ۲۰۰..... خودپسندی. ۲۹-۲-۳
- ۲۰۳..... عاقبت خودکامگی. ۳۰-۲-۳
- ۲۰۴..... پادشاهان. ۳-۳
- ۲۰۴..... ۱- نیرومندی و شجاعت. ۳-۳
- ۲۰۷..... ۲- عدم توجه بر مدح دیگران. ۳-۳
- ۲۰۸..... ۳- مشورت. ۳-۳
- ۲۱۰..... ۴- عدم شتاب در عقاب و ثواب. ۳-۳
- ۲۱۳..... ۵- حسد. ۳-۳
- ۲۱۶..... ۶- پرهیز از سوءظن. ۳-۳
- ۲۱۸..... ۷- مصاحبت با شاهان. ۳-۳
- ۲۲۰..... ۸- نصیحت شاهان. ۳-۳
- ۲۲۳..... ۹- پرهیز از دروغگویی. ۳-۳
- ۲۲۵..... ۱۰- اطاعت شاهان. ۳-۳
- ۲۲۸..... ۱۱- سپردن امور به شایستگان. ۳-۳
- ۲۲۹..... ۱۲- بیم و امید. ۳-۳
- ۲۳۰..... ۱۳- رسیدگی به امور رعیت. ۳-۳
- ۲۳۱..... ۱۴- تناقض در رفتار شاهان. ۳-۳
- ۲۳۲..... ۴- دواستان. ۳-۳

- ۲۳۳..... ۳- ۴- ۱. شناختن جایگاه سخن.
- ۲۳۷..... ۳- ۴- ۲. اندیشه قبل از سخن.
- ۲۳۹..... ۳- ۴- ۳. عوامل تأثیر سخن.
- ۲۴۰..... ۳- ۴- ۴. پرهیز از سخن هزل.
- ۲۴۲..... ۳- ۴- ۵. حفظ زبان.
- ۲۴۴..... ۳- ۴- ۶. سکوت.
- ۲۴۶..... ۳- ۴- ۷. هنر حُسن استماع.
- ۲۴۷..... ۳- ۴- ۸. کم‌گویی نزد عالمان.
- ۲۴۷..... ۳- ۴- ۹. شاخصه‌های دوستی.
- ۲۴۸..... ۳- ۴- ۱۰. خشنودی بین دوستان.
- ۲۵۰..... ۳- ۴- ۱۱. غم‌خواری با دوستان.
- ۲۵۲..... ۳- ۴- ۱۲. جایگاه اعتماد به دوستان و همراهان.
- ۲۵۴..... ۳- ۴- ۱۳. شناخت جایگاه دشمن.
- ۲۵۵..... ۳- ۴- ۱۴. پاسخ سفاهت با نرم‌خویی.
- ۲۵۶..... ۳- ۴- ۱۵. بسیار شدن خطای اندک.
- ۲۵۸..... ۳- ۴- ۱۶. هم‌نشینی دانا و نادان.
- ۲۶۰..... ۳- ۴- ۱۷. عرضه‌ی دانش بر نادان.
- ۲۶۱..... ۳- ۴- ۱۸. غلبه بر خصلت‌های زشت.

- ۲۶۲..... ۳- ۴- ۱۹. خشم
- ۲۶۶..... ۳- ۴- ۲۰. پرهیز از عیب‌جویی
- ۲۶۸..... ۳- ۴- ۲۱. پرهیز از حرص
- ۲۷۳..... ۳- ۴- ۲۲. پرهیز از آمیختن حق و باطل
- ۲۷۴..... ۳- ۴- ۲۳. پرهیز از منت نهادن
- ۲۷۶..... ۳- ۴- ۲۴. زاهد واقعی
- ۲۸۲..... ۳- ۴- ۲۵. گشاده‌رویی
- ۲۸۶..... ۳- ۴- ۲۶. شکیبایی
- ۲۸۸..... ۳- ۴- ۲۷. تکریم نیکو
- ۲۹۰..... ۳- ۴- ۲۸. جان و مال خویش فدای دوست کن
- ۲۹۱..... ۳- ۴- ۲۹. حفظ عزت
- ۲۹۳..... ۳- ۴- ۳۰. رادمرد
- ۲۹۵..... ۳- ۴- ۳۱. بخشش
- ۳۰۱..... ۳- ۴- ۳۲. فروتنی
- ۳۰۳..... ۳- ۴- ۳۳. اعتدال و میانه‌روی
- ۳۰۶..... نتیجه
- ۳۱۰..... فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

بیان موضوع بحث

تحقیق حاضر بررسی تطبیقی دو اثر فاخر ادبی یعنی الادب الصغیر و الادب الکبیر ابن مقفع و گلستان سعدی است. آموزه‌های اخلاقی در حیات بشری از جایگاه والایی برخوردار هستند و این امر خود انگیزه‌ای برای بسیاری از بزرگان عرصه‌ی ادب شده است تا به بیان افکار و اندیشه‌های خود در این زمینه همت گمارند. از جمله نویسندگان پرآوازه در این زمینه ابن مقفع، نویسنده‌ای از تبار ایران با نگارش کتاب الادب الصغیر و الادب الکبیر است. اگر چه که کاربرد مضامین اخلاقی در بسیاری از آثار گذشتگان رایج بود، اما در زمان‌های پس از حیات ابن مقفع با رشدی چشمگیری رو به فزونی یافت و بسیاری از ادبا آثار خود را در این حوزه به رشته‌ی تحریر کشیدند. از جمله‌ی این افراد سعدی شیرازی، شاعر نامی ایران بوده که شاهکار ادبی خود یعنی گلستان را در این زمینه عرضه نموده است.

الادب الصغیر در باب خردورزی و الادب الکبیر در دو بخش پادشاهان و دوستان نگارش یافته است. در واقع ابن مقفع با تقسیم بندی این کتاب مخاطب خود را به این مطلب رهنمون شده است که اصلاح جامعه در اصلاح روابط این دو قشر تأثیرگذار خواهد بود و آنچه که این اصلاحات را ارتقا می‌بخشد پایبندی به اموری است که وی در این دو بخش و قبل از آن در بخش خردورزی به آن‌ها اشاره کرده است. به عبارت دیگر او برای خرد جایگاهی را قائل شده است که چیدمان برنامه‌ای سازنده بر اساس این اصل اساسی و مهم تمام امور جامعه را به سامان خواهد رساند.

اما بسیاری از افکار خردمندان‌ای که از صافی ذهن این نویسنده‌ی بزرگ گذشته بود قریه‌ای نیاز داشت تا بدان تکامل یابد و این امر با گذشت زمان در اندیشه‌های ناب سعدی تجلی یافت. این مضامین که با بیانی دیگر و در هشت باب در نوشتار سعدی ظهور یافته است، کتابی است که گذر زمان را در فاصله‌ی دم و بازدمی می‌بیند که به چشم آدمیان نمی‌آید.

بنابراین در این فاصله فرصت‌ها باید غنیمت شمرده شوند، خوبی‌ها رقم خورند و نیکی‌ها به ثمر نشینند تا مدینه‌ی فاضله‌ای که مورد توجه ابن مقفع بوده است، شکل گیرد.

پرسش‌های اصلی تحقیق

سوالاتی که در راستای این تحقیق مطرح شده، در واقع مبنای نگارش این اثر نیز بوده است. این سوالات عبارتند از:

۱. الادب الصغیر و الادب الکبیر از نظر سبک، روش، محتوی و مضمون چه مشترکاتی دارند؟

۲. آیا سعدی در گلستان از کتاب الادب الصغیر و الادب الکبیر تأثیر پذیرفته است؟

۳. میان این دو اثر از نظر اسلوب و اغراض ادبی چه اشتراکاتی وجود دارد؟

۴. مسائل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زمانه چه تاثیری در اندیشه‌های ابن مقفع و

سعدی بر جای گذاشته است؟

۵. این دو اثر چه تاثیری بر نگارش‌های پس از خود بر جای گذاشته‌اند؟

فرضیه‌ها

۱. سوالات ذکر شده به شکل‌گیری پنج فرضیه‌ی اساسی منجر شد که بدین شرح می‌باشد:

۲. این دو اثر از نظر روش، سبک، محتوا و مضمون مشترکات زیادی دارند.

۳. سعدی بطور مستقیم یا غیر مستقیم از کتاب ابن مقفع تأثیر پذیرفته است.

۴. این دو اثر از نظر اسلوب و اغراض سیاسی و اجتماعی اشتراکات زیادی دارند.

۵. این دو اثر مسائل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی زمانه‌ی خود را به خوبی به نمایش گذاشته‌اند.

۶. این دو اثر بر نگارش‌های پس از خود تأثیر زیادی گذاشته‌اند.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق و اهداف آن

با توجه به اهمیت این دو اثر و محتوای اخلاقی و اجتماعی آن و تأثیری که از حیث اسلوب و مضامین در آثار بعد از خود بر جای گذاشته‌اند و همچنین نقش ابن مقفع و سعدی در زندگی فرهنگی و ادبی عصر خود تا به امروز نگارنده بر آن شد تا در ضمن معرفی دو شخصیت به بررسی تاثیر و تاثرها و مشابهت‌های این دو اثر مهم بپردازد.

در گام نخست نگارنده برآن است تا به معرفی کتاب الادب الصغیر و الادب الکبیر ابن مقفع بپردازد که با توجه به مضامین موجود در این اثر ارزشمند توجه شایانی بدان صورت نگرفته است. این امر در تطبیق با کتاب فاخر گلستان سعدی صورت خواهد گرفت. اما مرحله‌ی بعد بررسی جایگاه دو شخصیت و آثار آنها در ادب و فرهنگ جامعه خود می‌باشد تا بدین وسیله در نهایت مخاطب را به سمت اموری ارزشمند با جانمایه‌ای از موضوعات اخلاقی و اجتماعی سوق دهد.

جنبه‌ی جدید بودن کار

تحقیق حاضر نخستین اثر در زمینه‌ی مقایسه‌ی مضامین مشترک اخلاقی و تربیتی میان کتاب الادب الصغیر و الادب الکبیر و گلستان سعدی می‌باشد. این پژوهش به عنوان گامی نوین در این زمینه حائز اهمیت است. با توجه به پویایی ادبیات تطبیقی در بررسی مشترکات ادبی دو یا چند ملت از سویی و آنکه دو اثر حاضر از لحاظ ساختاری در دو قالب متفاوت ارائه شده‌اند از سویی دیگر، می‌توان با مطالعه‌ی علمی آن دو ساختاری کلی را که تلفیقی از داستان کوتاه و خطابه باشد به عنوان سبکی قابل توجه و تأثیرگذار در حوزه‌ی ادبیات مطرح کرد.

روش انجام کار

شیوه‌ی کار در این پژوهش از نوع تطبیقی مقایسه‌ای و به صورت کتابخانه‌ای بوده و در این راستا کار در مراحل زیر صورت گرفته است:

نگارنده پس از مطالعه‌ی کلی در منابع عمومی و شناسایی منابع تخصصی در این زمینه به جمع‌آوری مطالب مربوط به شرح حال دو نویسنده و سبک و اسلوب نگارشی این دو

شخصیت در آثار مورد نظر اقدام نمود. پس از مطالعه‌ی این منابع و استخراج مطالب مربوطه، این اثر در قالب سه فصل کلی به نگارش درآمد که به شرح زیر می‌باشد:

فصل اول به بیان شرح حال و بررسی اوضاع فرهنگی و سیاسی عصر دو نویسنده و تأثیر آن بر حیات شخصی و ادبی این دو نویسنده پرداخته است. فصل دوم به بررسی اسلوب نگارشی دو نویسنده و بیان مشابهت‌ها و تفاوت‌های سبکی این دو شخصیت پرداخته است. در فصل سوم هم با بررسی مضامین مشترک بین دو اثر تأثیرپذیری سعدی از ابن مقفع در بسیاری از مضامین به اثبات رسیده است.

لازم به ذکر است که تقسیم‌بندی فصل اول به سه بخش کودکی، نوجوانی و کهنسالی بر اساس کتاب تحقیق درباره‌ی سعدی اثر هانری ماسه صورت گرفته است. همچنین در تقسیم‌بندی فصل سوم به سه بخش خردورزی، پادشاهان و دوستان نیز مبنا و اساس، کتاب الادب الصغیر و الادب الکبیر ابن مقفع بوده است.

سابقه و پیشینه‌ی تحقیق

در خصوص کتاب الادب الصغیر و الادب الکبیر ابن مقفع بجز مقالاتی چند کاری صورت نپذیرفته است. در زمینه‌ی ترجمه‌ی این کتاب کارهای فراوانی صورت گرفته است که از جمله‌ی آنها ترجمه‌ی کامل این اثر توسط غلامرضا خسروی حسینی تحت عنوان آیین رهروی و رهبری است. ترجمه‌ی دیگر مربوط به بخش الادب الکبیر مربوط به شیخ محمد هادی بن محمد حسین قاضی ذبیح بهروز (وثوق الدولة) است. ترجمه‌های دیگر هم از محمد وحید گلپایگانی در این زمینه انجام شده است. اما آخرین ترجمه کاری با عنوان آیین مهتران و آیین کهتران از زین‌العابدین فرامرزی بوده که در جایگاه خود اثری ارزشمند و قابل ارائه است. در مورد سعدی کتاب‌ها و مقالاتی بسیار با محتوایی درخور این اثر فاخر نگارش یافته است. لیکن در باب تطبیق بین این دو کتاب هیچ کاری تا کنون صورت نگرفته است و از این جهت تحقیق حاضر اثری جدید به شمار می‌آید.

ذکر این مطالب مقدمه‌ای بر شروع پژوهش در احوال، اندیشه، سبک و ساختار و مضامین ادبی مشترک ابن مقفع و سعدی بود. در فصل اول به شرح احوال این دو شخصیت ادبی و تأثیر شرایط محیطی بر افکار و اندیشه‌ی آنها پرداخته می‌شود.